

Hva skjer med pengene i Alta?

Kommuneøkonomi er fullt av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bak ordene handler det om noe alle kjenner: **inntekter, regninger, sparepenger og lån**. Dette heftet forklarer — uten fagspråk — hva en grundig gjennomgang av Altas økonomi fant. Og Alta har en overraskende tvist: det er en av Nord-Norges **rikeste** kommuner på inntekt, men sparekontoen er likevel **tom**, og kommunen legger ned sykehjemsplasser for å unngå statlig kontroll.

47 707 kr

så mye får Alta i statlig overføring per innbygger — Nord-Norges høyeste. Kommunen er rik på inntekt, ikke fattig

tom

sparekontoen er brukt opp. På papiret ser den så vidt positiv ut, men i det reviderte regnskapet er den negativ

~47 mill.

så mye underskudd må dekkes inn i 2026–2027. Klarer ikke kommunen det, havner den under statlig styring (ROBEK)

Tenk på kommunen som en husholdning: Alta «tjener» faktisk godt — staten gir ekstra mye i overføringer fordi kommunen ligger langt nord. Familien har altså en god inntekt. Problemet er på **utgiftssiden**: regningene — særlig for pleie og omsorg — har over år vokst seg mye større enn inntekten bærer. Sparekontoen er brukt helt opp for å dekke gapet, og nå er det tomt. Derfor må familien kutte i hverdagen, ikke fordi den tjener for lite, men fordi den har brukt for mye. Det er omtrent det som skjer i Alta nå.

Grunnlaget for dette heftet er en full analyse bygget på åpne offentlige tall (SSB, Statsforvalteren, kommunens egne rapporter, tilsyn og revisjoner). Den tekniske rapporten viser alle kilder og utregninger. Hovedtallene her er fra 2025 — det siste året med endelige, reviderte tall (publisert 16. juni 2026).

Alta bruker mer enn forventet på nesten alt — og dramatisk mye mer på eldreomsorg

For å sammenligne kommuner rettferdig kan man ikke bare se på kronebeløp — en kommune med mange eldre trenger mer omsorg, en med mange barn trenger mer skole. Staten har derfor et eget regnestykke som sier hva hver kommune *burde* trenge med akkurat sin befolkning. Vi har sammenlignet Altas faktiske forbruk med dette «forventet behov»-tallet:

OMRÅDE	MER/MINDRE ENN FORVENTET PER ÅR	HVA BETYR DET?
Eldreomsorg og hjemmetjenester	221 mill. mer	Det store funnet — bruker langt mer enn behovet tilsier. Les neste side
Barnevern	42 mill. mer	Over forventet — men dels fordi Alta driver barnevern for nabokommuner
Helsetjenester (legevakt, fastleger m.m.)	34 mill. mer	Over forventet — fastlegekrise og legevaktansvar for hele regionen
Sosialhjelp m.m.	26 mill. mer	Over forventet — høye boligpriser og mange flyktninger
Grunnskole	omtrent som forventet	På nivå
Administrasjon («byråkratiet»)	5 mill. mindre	Litt under forventet
Barnehage	13 mill. mindre	Under forventet

Det store bildet: Ett tall overskygger alt annet. Eldreomsorgen koster **221 millioner mer** enn det befolkningen i Alta skulle tilsi — det høyeste vi har sett i hele analyseserien. Til sammenligning er de tre neste «dyre» områdene til sammen mindre enn halvparten av dette. Det betyr at hvis Alta skal få økonomien i balanse, er det først og fremst **ett sted** man må se: pleie og omsorg.

Regnestykket viser altså at Alta er en kommune med **ett dominerende kostnadsproblem: eldreomsorg og hjemmetjenester**. Hvorfor en kommune med så god inntekt likevel bruker så mye mer enn forventet her, handler ikke om sløsing — det handler om noen helt konkrete, dels nordnorske forhold. Det forklarer vi på neste side.

Hvorfor koster pleie og omsorg 221 millioner mer enn forventet?

Dette er det viktigste funnet i hele analysen. Alta bruker svært mye mer på pleie og omsorg enn befolkningen tilsier. Det handler ikke om at kommunen er dårlig drevet eller sløser — men om en kombinasjon av fire forhold som henger tett sammen med å være en spredtbygd kommune helt nord i landet.

- **Noen få brukere koster svært mye.** Alta har rundt 50 personer med så omfattende behov at de krever det man kaller «ressurskrevende tjenester» — til sammen over 200 millioner kroner i året. Staten dekker bare litt over 44 prosent av dette; resten må kommunen betale selv. Dette er den tyngste enkeltårsaken.
- **Folk bor spredt.** En firedel av innbyggerne bor i små grender langs fjordene, spredt over et område på over 3 651 kvadratkilometer. Da må kommunen drive små omsorgsenheter mange steder — for eksempel egen hjemmetjeneste i Talvik. Små enheter er dyrere per bruker enn store.
- **Dyre vikarer og mye sykefravær.** Det er vanskelig å rekruttere helsepersonell i Finnmark. I 2024 brukte kommunen alene **54 millioner kroner** på innleide vikarer fra byrå, og sykefraværet i helse og omsorg var svært høyt (over 11 prosent). Vikarer og overtid er dyrere enn fast bemanning.
- **Tilbudet har vokst seg større enn budsjettet.** Over tid har kommunen bygd opp et tjenestenivå den ikke har hatt penger til.

Et viktig poeng kommunen selv understreker: Det er ikke *flere hender* som koster — kommunen hadde faktisk 19 færre årsverk enn den hadde budsjettet med. Det er **dyrere timer**: overtid, vikarer og tillegg som følger av det høye sykefraværet. Pengene forsvinner ikke i for mange ansatte, men i hva hver arbeidstime koster når noen er borte og må erstattes.

Kort sagt: eldreomsorgen i Alta er dyr av grunner som i stor grad henger sammen med geografi, et tynt arbeidsmarked og noen få svært krevende brukere. Det er ikke sløsing — men det er heller ikke bærekraftig slik det har vært, og derfor må kommunen nå gjøre endringer. Det handler neste side om.

Rik på inntekt — men sparekontoen er tom

47 707 kr

statlig overføring per innbygger
— Nord-Norges høyeste. Alta er
ikke en fattig kommune

tom

sparekontoen er brukt opp for å
dekke underskuddene. Det finnes
ingen buffer igjen

74 %

lånet tilsvarer rundt tre firedeler
av en årsinntekt — moderat, og
ikke hovedproblemet

Her er den overraskende historien. De fleste tror en kommune i økonomisk krise har for lite inntekter. Alta er det motsatte: kommunen har **Nord-Norges høyeste inntekter** per innbygger, fordi staten gir et ekstra stort tilskudd til kommuner langt nord. Ulempene ved å ligge i Finnmark er altså godt kompensert på inntektssiden.

Hvorfor er sparekontoen likevel tom?

Fordi pengene har gått ut raskere enn de kom inn — særlig til pleie og omsorg. For å dekke underskuddene har kommunen tømt hele sparekontoen («disposisjonsfondet»). I de offisielle sammenligningstallene ser kontoen så vidt positiv ut (rundt +1 prosent), men i kommunens **eget reviderte regnskap** er den faktisk negativ (rundt -1,6 prosent). Med andre ord: **det finnes ingen buffer igjen**. Når noe uforutsett skjer, er det ingenting å ta av.

ROBEK — faresignalet

Det gjenstår rundt **47 millioner kroner** i udekket underskudd som må betales inn i 2026 og 2027. Klarer ikke kommunen det, havner den i noe som heter ROBEK — et register der staten overtar kontrollen med økonomien og må godkjenne større beslutninger. Høsten 2024 var det så stramt at kommunen måtte ta opp et lån på 100 millioner bare for å ha nok penger til å betale lønninger. Selve gjelden er derimot **ikke** hovedproblemet — den er moderat. Krisen handler om driften, ikke om lån.

Kuttene som er vedtatt: For å få økonomien i balanse vedtok kommunestyret 23. september 2025 å legge ned **14 sykehjemsplasser** (Sandia), **21 heldøgns omsorgsboliger** (ved Vertshuset og i Talvik) og **6 avlastningsplasser** — i løpet av ett år. Over 50 ansatte og rundt 40 pasienter og beboere er berørt. Pengene flyttes i stedet til hjemmebaserte tjenester. Kommunen sier selv at det «måtte skje fortere enn det som er vanlig i en kommune» — fordi alternativet var statlig styring.

Det ærlige bildet er altså verken «Alta er fattig» eller «Alta sløser». Det er en kommune med god inntekt som over år har bygd opp et omsorgstilbud større enn økonomien bærer, har brukt opp hele bufferen, og nå må stramme inn raskt for å unngå at staten overtar styringen.

Liten ordliste — «gresk» oversatt til norsk

Netto driftsresultat

Det som er igjen av årets inntekter når alle regninger og renter er betalt. I 2025 hadde Alta et **underskudd** (minus 1,1 % i det reviderte regnskapet). Kommunen brukte altså mer enn den tjente, slik den har gjort flere år på rad.

Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — penger som i prinsippet kan brukes når noe svikter. Måles i prosent av årsinntekten. Altas sparekonto er i praksis **tom**: så vidt positiv i de offisielle sammenligningstallene, men negativ i kommunens eget reviderte regnskap.

ROBEK

Et statlig register for kommuner med økonomisk ubalanse. Havner en kommune her, må staten godkjenne blant annet låneopptak og større vedtak. Alta er ikke i ROBEK ennå, men risikerer det hvis ikke det framførte underskuddet på rundt 47 millioner dekkes inn i 2026–2027.

Ressurskrevende tjenester

Tilbud til personer med svært omfattende behov for hjelp. Det koster mye, og staten dekker en del av regningen — men i Altas tilfelle bare litt over 44 prosent. Resten betaler kommunen selv. Dette er den tyngste enkeltårsaken til de høye omsorgsutgiftene.

Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens regnestykke for hva en kommune burde trenge, ut fra hvor mange barn, unge og eldre den har. Det gjør det mulig å sammenligne Alta rettferdig med helt ulike kommuner — og det er dette som viser at pleie og omsorg ligger 221 millioner over forventet behov.

Nord-Norge-tilskudd

Et ekstra statlig tilskudd til kommuner i Nord-Norge. For Alta er dette hovedgrunnen til at kommunen har Nord-Norges høyeste inntekter per innbygger — distriktsulempene er altså godt kompensert.

Netto lånegjeld

Kommunens «boliglån». Altas gjeld tilsvarer rundt 74 % av en årsinntekt — moderat, og under statens anbefalte grense. Gjelden er *ikke* hovedproblemet; det er driften.

Endelige tall

2025-tallene er nå endelige (reviderte), publisert av SSB 16. juni 2026, og er hovedåret i dette heftet. 2024-tallene står igjen som sammenligning.

Hvor kommer tallene fra?

Alt bygger på åpne kilder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, Altas egne årsmeldinger og budsjetter, statlige tilsyn og kommunestyrets vedtak. Hver eneste tallpåstand er sporbar til kilden, og hele analysen ble til slutt «angrepet» av en egen kvalitetskontroll som lette etter feil.

nordnorske forhold som geografi, få men svært krevende brukere og et tynt arbeidsmarked. Poenget er at nivået over tid ble større enn økonomien bar, og at noen må si hva som skal betale for hva.